

bocins de carn magra, i de fetge, del porc». És evident doncs que ací es tracta d'un porc engreixat, per usar el seu fetge.

I encara és més clar que aquí no tenim pas una paraula derivada de *figa*, però sí d'un moss. *figat-*, germà del port. *figado* i cast *hígado*, car la conservació de la -r- intervocàlica com a sorda solament es concep en mossàrab. Resta dir què és -ell-: seria el sufix diminutiu -ELLU (com si diguéssim = cast. *higadillo*)? Crec que no, perquè aquest embotidet no és un fetge (petit ni gran), ni té forma de fetge, ni és fet amb fetge sol, sinó, per dir-ho així, una menja «fetgenca» o «hepàtica», un adjectiu originari, com el port. *figadal*; ací doncs es repeteix la història del moss. port. *cotovelo* 'colze' provinent de CUBITALE 'a manera de colze': convertit *FICATALE en mossàr. *fiqatāl* per imela, això fou oït com *figatel* pels repobladors catalans, que en feren *figatell*.

Per a útils detalls complementaris de la història de *fetge* i els seus congèneres bastarà ja remetre a l'article del DCEC (HIGADO) i referir, per a alguns altres punts controvertits, a M.-L. (REW, 8494), Wartburg, FEW III, 491-3, Litbl., l. c. i ZRPb. LXX, 65-72; LXXII, 295-7, i M. L. Wagner, RFGn. LX, 405-8.

DERIV.: *Fagenc*, terra -ca tort. (AlcM) 'la que és molt compacta i de color ferruginós', pròpiament, doncs, *fetgenca*: és sabut que a bona part del Maestrat *tj* es redueix a *ž* (*fejže* a Morella, Lluçena per 'fetge') i que hi ha dissim. *e-é* > *a-é*; Mestre i Noé, en efecte (BDC III, 97) dóna *fetgenca* 'terreny terrossós i aixut' com a forma de Tortosa. *Fetjó* 'bolet de forma arrodonida, sense peu i de color fosc com de fetge per dintre, que es fa colgat entre brossa i terra' (AlcM; BDC IV, 24; *fajjó* Montoliu, tarrag. VI, 44); a Canyelles em pronunciaren *fəjóns*, que el meu informador em descrivia com a tófonos, explicant-me que eren «gairebé colgats», 1955; *fetjet* id. («bolet que per dintre té color de fetge», Cardona, Solsona, AlcM). *Fetjot* mall., men., o *fetjarrut* mall. *Fetjada*. *Fetjot*. *Fetgeria*. *Herba fetgera* o *fetgera* (Serradell, *Sota Terra*, Club Muntany. I, 124: «Anemone hepatica L.»); *fetgera* (AlcM), que deuen ser el mateix que el cerdà *herba del fetge*, veg. supra.

Afetgegat «pitjat: aquesta màrfega (o sac, etc.) està plena i *afetgegada*», a la Plana de Vic (DAg.), «un sauló excessivament fort, una terra massa cremorosa o *afetgegada*», Emp. i Torelló (*CostManc.* I, 35), i jo també he sentit *afəjəgát*, -áda, a bastants indrets del cat. oriental amb aquests valors.

És estupend de veure que després que Spitzer (*Miscellània Alcover*, 469; *Archivum Romanicum* XI, 94-95n.) li va indicar l'evident etimologia, derivat de *fetge*, Moll s'entestí (AORBB IV, 313; i encara no esmenat en AlcM!) a mantenir la insostenible etimologia *apetgegar* de *pitjar*, que Alcover havia posat en la 1.ª ed. del diccionari, però encara xoca més de veure que hi posi «per canvi de *p* en *f*» (sembla mentida aqueix menyspreu de tota norma fonètica). No sols no té cap raó de dir «que no es veu com podria venir de *fetge* pel significat» sinó que és la seva etimologia la

que va contra el sentit, car *afetgegar* no és pas trepitjar ni petjar (ni tan sols és ben bé 'pitjar', que d'altra banda hauria donat *apitgegar amb *i*). Quant a *apetgegar*: 1.ª a penes es pot dir que existeixi, 2.ª significa cosa més aviat diferent, 3.ª com a màxim seria evident resultat d'un encreuament local (del general *afetgegar* amb *petjar*) o més probablement és una confusió individual del corresponsal de Montblanc. Per virtut d'un altre encreuament local semblant, a Carcaixent vaig sentir *atxafegar*, 1962, metàtesi d'*afetgegar* amb *tx*, per influència de *xafar*.

En canvi és evident que no hi ha res més compacte i *afetgegat* que els teixits carnosos que formen el fetge: V. *fagenc*, *fetjó*, ja estudiats. És del domini comú que el fr. *figer* 'sangllaçar', 'tornar compacte' ve del fr. ant. *fezier* derivat de *fetge*, com Gaston Paris ja va demostrar el 1879 (*Rom.* VIII, 434-5); l'oc. mod. *afegè* és «rendre consistant comme du foie», es un feje «se dit d'un terrain tassé et consistant comme du foie» (TdF), Forez *afegè* tr. «presser, durcir, serrer» (Gras), llgd. *afeği*, *pan-*, «pain applati» (Sauvages), bearn. *bidjassut*, -ude (Palay), Lavedà *tèrra bidyasiüda* «terre dure» (L. Paret, *Arrens*, p. 17). Fabra ja va donar aquesta etimologia de *afetgegar* en les proves del *Diccionari de l'I. E. C.*, que es van repartir entre els membres de l'Institut l'any 1929 (obra que llavors es deixà en suspens). *Afetgegement*. *Desenfetgegar*. *Enfetgegar-se*; *enfetgegat*. *Esfetgegar-se*. *Enfetjat*. *Esfetjar*.

CPT.: *Fetgivertoles*. Per a *Fetgeconill* (sense relació amb *fetge*, V. FÈCULA).

¹ Posant -de *vaca* i -de *sofre* al costat de *fetge*. Veg. per a la mena d'argila dita *fetge de vaca* en el barcelonès, AlcM, § 4. No és evident, però, que *de sofre* no vagi amb *fètid*, que ve després de *fetge* en l'ordre alfabètic. — ² Probablement deu ser només per un prejudici pseudo-etimològic, o bé guiant-se per la *e* tancada del català, en llur ignorància de les lleis fonètiques de la nostra llengua. Car el TdF no dóna cap indicació del timbre de les variants dialectals oc. mod.: rodanès *feje*, llgd. *fetge*, *feche*, gc. *betge*, *hitge*, bearn. *hitye*. L'única excepció seria el timbre tancat *fèçe* que indica per a Aniana la monografia de Zaun en el *BhZRPb*. LXI, 65, però com que aquesta monografia es deu a un doctorand alemany, Zaun, no sé ni si ens podem fiar prou de la seva oïda d'estranger, ni si aquest parlar (ja ben a l'Oest de Montpeller) no tanca les è etimològiques com el català. — ³ Em pregunto si quelcom de pròxim al bearn. *hitge* (només que encara sense la metàtesi consonàntica i amb la F- encara no aspirada) no es va implantar des d'antic en basc. El cas és que el basc alt-navarrès *bigel* podria sortir d'un romànic primerenc *figed amb els canvis fonètics habituals en basc de *f-* en *b-* i de *d* en *l*. Ja reconec que essent *gibel* la forma del basc comú, fóra molt audaç la hipòtesi que la denominació bàsica de cosa tan important en basc resulti d'una metàtesi de *bigel*: no sembla que cap bascòleg s'ho hagi plantejat (res no en diu Mitxelena, *Fon. Hi. Vca.*, 260), per tant no serà impertinent de recomanar-los que ho sospesin.